

tuarum omnium in Christo quiescentium lucis æternæ consortium, qui in hac luce positi tuum consecuti sunt sacramentum. *Alia.* Multiplica Domine super animas famulorum famularumque tuarum misericordiam tuam et quibus donasti baptismi sacramentum da eis æternorum plenitudinem gaudiorum. *Pcr. Alia.* Partem beatæ resurrectionis obtineat, vitamque æternam mereantur in cœlis. Per te Jhu Xpe.

In eodem codice bibliothecæ Cæs. Vindob. qui fuit olim monasterii S. Margarethæ in silva Nigra sub tit. in agenda mortuorum habetur officium deff. omnino ut hodie obtinet, tantum quod nona tertio non sit ex Job, sed lectio epistola B. Pauli ap. ad Thessalon.

A Fratres nolumus vos ignorare de dorm. . . itaque consolamini invicem in verbis istis.

q. Libera me Domini de viis inferni.

In matutinis Laudib. Ps. Miserere.

Ant. Requiem æternam dona eis Domine, et lux perpetua luceat eis.

Ant. Ne intres in iudicium cum servo tuo Dne.

Ps. Domine exaudi.

II. Ant. Me suscepit dextera tua Domine.

Ps. Deus Deus meus.

Ant. Eruesti Domine animam meam ne periret.

Ps. Ego dixi etc.

Ant. Omnis spiritus laudet Dominum.

Ps. Laudate etc. . Requiem æternam.

In Evangel. Ant. Ego sum resurrectio et vita etc.

EXPOSITIO SUPER MISSAM

(*Ex cod. Einsidlensis monast. sæc. x circ.*)

Dominus vobiscum. Salutatur Sacerdos populum, et oratur, ut Dominus sit cum illo. *Et cum spiritu tuo.* Responsio populi atque oratio, ut sicut Sacerdos oravit, quod Dominus esset cum populo, ita et populus orat, quod Dominus sit cum spiritu Sacerdotis. Dum dicit Sacerdos, *oremus*, rogatur, omnes orare, ut oratio ejus a Domino exaudiatur. Et quando dicit *per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum*, ad Dominum Patrem orat Sacerdos, ut per Filium suum qui Dominus noster est æqualiter sicut Pater, oratio perficiatur. Cum dicit: qui tecum vivit et regnat Deus in unitate Spiritus sancti, vult populum credere, et intelligere, quod Filius cum Patre sine initio, ac sine fine vivit, et regnat; et Deus est sicut Pater. Deus est, et una potestas est Spiritui sancto cum Patre, et Filio, atque sua substantia, et in omnibus unitas Deitatis. Per omnia sæcula sæculorum, id est, ut Filius cum Patre in unitate Spiritus sancti sicut ante omnia sæcula in Deitate vixit, et fuit, ita et in præsentis sæculo, atque in futuro, ubi justis cum angelis sanctis permanebunt, et injustis cum demonibus cruciabuntur. Credatur æqualiter vivere cum Patre et Spiritu sancto, et nullo fine concludi. *Amen.* Confirmatio orationis est a populo, et in nostra lingua intelligi potest, quasi omnes dicant, ut ita fiat, sicut Sacerdos oravit. Sed propria ejus interpretatio est vere, sive fideliter. *Sursum corda.* Ammonet Sacerdos populum, ut sursum, id est, supra semetipsum ad Dominum omnipotentem corda levant, et fideliter orent, quod desursum eis veniat auxilium a Deo cœlesti, a quo creati sunt. *Habemus ad Dominum.* Responsio est populi, quod sicut Sacerdos jussit eos corda sursum tenere, sic tenere profitentur. *Gratias agamus Dno Deo nostro.* Sacerdos gratias agit Deo juxta professionem populi, quia confessus est ad

B Dominum se esse intentum. *Dignum et justum est.* Populus cum Sacerdote simul gratias agit Domino, quia justa et digna ratio est Deo gratias referre, quia ab ipso omnia bona suscepimus. *Vere dignum et justum est, æquum et salutare.* Confirmat Sacerdos professionem populi, et dicit, quod vere dignum est, et justum Deo gratias pro omnibus referre, et quod æquum est, hoc est, rectum sive æquale salutare, id est salute plenum, ut ei gratias referamus, qui nobis salutem dedit æternam. *Nos tibi semper, et ubique gratias agere.* Conversus Sacerdos ad Dominum post professionem populi quasi ad præsentem loquitur, quia in præsentia Domini semper sumus, et ipse videt cogitationes nostras; et dicit Sacerdos tam de se, quam de populo. *Nos tibi semper, hoc est, omni tempore, et ubique, id est, in omni loco.* **C** *Gratias agere, Domine, quia dominator est omnium, et sub ejus dominatione omnia sunt. Sancte, tu, qui sanctus es, et per quem omnia sancta sunt, quia bona et sancta creasti. Pater.* Græce dicitur Pater, et latine genitor, quia ipse genuit Filium sine ulla coinquinatione, seu corruptione. Pater, latine a patrandō dicitur, hoc est, a perpetrando, quod est a perficiendo, sive ab adjuvando, quia ipse perfecit omnia, quæ facta sunt, et voluit nos filios suos fieri adoptionis per sanctificationem, quia ille sanctificavit nos. *Omnipotens.* Quoniam omnia potest. Ideo omnipotens dicitur: et non est impossibile apud Deum omne verbum. *Æterne Deus.* Hoc est inter æternum, et temporale, et perpetuum. *Æternum est, quod initium non habuit, nec finem habebit, sed semper fuit, et est, et erit.* Perpetuum est, quod esse cœpit, et finem non habebit. Temporale est, quod initium habuit, et finem habebit. Et ideo hic dicitur æternus Deus, quia solus Deus æternus. *Æternus est, nec*

cepit esse, nec desinit esse, sed est semper. Deus a diligendo dicitur, quia omnia diligit, et gubernat, quæ creavit. Et aliter Deus a divinitate dictus est, quia divinus est, et omnia dividit prout vult. *Per Christum Dominum nostrum.* Christus græce, unctus dicitur latine. Hic Christus ante omnia initia innarrabiliter genitus est, et conceptus est de Spiritu sancto, et natus est de Maria Virgine. Nam et in veteri testamento Sacerdotes et Reges unguebantur, et ideo Christi dicebantur, quia uncti erant unctione temporali. Iste Christus, per quem Patri gratias agimus, æternaliter Christus est, et cum Patre æterno Deus est, et per ipsum redempti sumus, et ipse Dominus noster est, quia dominatur nobis. *Per quem majestatem tuam laudant angeli;* per ipsum Christum, per quem nos gratias agimus Patri. Majestatem Patris laudant angeli, qui ipse æqualis est Patri in divinitate. Majestas, quasi major est potestas, quia major est potestas Dei quam hominum. Dei majestatem per Christum laudant angeli, quia Christus simul cum Patre creavit angelos. Angelus enim grece, latine nuntius interpretatur. Angelus nomen officii est, non naturæ, quia nuntiat, sed naturaliter spiritus est. *Adorant Dominationes,* Majestatem Dei Patris per Filium laudant, et adorant Dominationes. Dominationes, ordo est angelorum. Decem fuerunt ordines angelorum. Decimus ordo cecidit, et versus est per superbiam in diabolum. Novem autem permansecunt in sanctitate sua. Hæc sunt nomina eorum: Angeli, Archangeli, Virtutes, Principatus et Potestates, Throni, Dominationes, Cherubim, Seraphim. Istarum duarum nomina non sunt latina. Cherubim plenitudo scientiæ interpretatur Seraphim incendium dicitur. Ceterarum nomina dictorum ordinum latina sunt, nisi Angelorum et Archangelorum. Angeli nuntii, Archangeli excelsi nuntii dicuntur. Gregorius autem Papa Romanus in omelia sua super lectionem evangelicam: Erant adpropinquantes ad Jesum publicani, et peccatores, ut audirent illum, plenissime de prædictis ordinibus exposuit. Nos vero ad propositum redeamus. *Tremunt Potestates* de supra dictis ordinibus dicit. Non ideo dixit, quod supra dicti ordines corporales sunt, sed nostro more dicit, quia nos tremere, ac timere ante Domino nostro solemus; sed ideo dicit tremere, ut nos intelligamus omnia cœlestia, terrestria et infernalina ante conspectum divinæ majestatis tremere ac timere. *Cæli cœlorumque Virtutes.* Ipsi cœli jussioni divinæ obediunt, quia se ostendere serenos, vel nebulosos, non habent Potestatem. Cœlorum virtutes sunt supra dicti ordines angelorum sicut beatus Gregorius in omelia sua super evangelicam lectionem, erunt signa in Sole, et Luna, et Stellis, testatur. *Ac beata Seraphim.* De Seraphim namque supra dictum est. *Socia exultatione concelebrant.* Omnes prædicti ordines majestatem Dei Patris per Christum juncta exultatione æqualiter concelebrant. *Cum quibus et nostras voces, ut admitti jubeas deprecamur.* Cum quibus hæc et

A supplicatio nostra, ut ipse cœlestis Pater per Christum Filium suum, per quem nos ei gratias de omnibus agimus, dignetur admittere voces nostras, et jungere vocibus prædictorum ordinum angelorum. *Supplici confessione dicentes,* hoc est humili confessione. Quid humiliter confiteri, quam nosmetipsos æterni Patri per Filium æternum commendare, et de nostra conscientia et bonitate nihil præsumere, et juxta voces angelicas eum semper sanctum essentialiter credere, et prædicare dicentes:

Sanctus, Sanctus, Sanctus.

Johannes Evangelista in Apocalypsi libro scripsit, se vidisse ante thronum Dei, et agni viginti quatuor animalia adstantia, et incessanter dicentia: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, et reliqua.* Ideo enim tribus vicibus dicitur sanctus, ut significetur, Pater sanctus, Filius sanctus, Spiritus Patris, et Filii sanctus. Sed quamvis tripliciter dicatur sanctus; non tamen dicitur plurali numero sancti, et una sanctitas ut his tribus personis, et una æternitas intelligatur. Dominus Deus Sabaoth. A multis interpretari solet omnipotens. A multis vero exercituum, ut et ipse sit Dominus Deus, et ipse omnes exercitus angelorum atque hominum disponit. *Pleni sunt cæli et terra gloria tua,* hoc est, ut ejus gloria cœli ac terra gubernentur, et qui in cœlis sunt et terra glorificent, et honorent nomen sanctum ejus. *Osanna in excelsis.* Quomodo nunc dicitur corrupte Osanna, ante dicebatur Osianna. Anna interjectio est laudantis, sive causa magnificentis. Osi, sacrificia. Sed corrupte dicitur Osanna, et intelligi potest salvifica, vel salvum fac in excelsis, id est in altis. Benedictus, qui venit in nomine Domini. Quando Christus venit ad Hierusalem, et descendit de monte Oliveti, tunc filii Israel clamabant dicentes: *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Sed quid significat ille Christi adventus Hierusalem, nisi futuram resurrectionem, quando venturus erat judicare vivos et mortuos, et apparuerit nobis in eadem carne qua pro nobis passus est, et tunc in nomine Domini Jesu omne genu flectitur cœlestium, terrestrium et infernorum. Et cetera: quæ Apostolus dixit.

Te igitur clementissime Pater. Te igitur, hoc est certe clementissime Pater. Clemens dicitur, quasi clara mens, sive abundans, et clementissime quasi clarissima mente, sive abundantissime, quia ipse clarissimus est mente, et misericordissimus corde Pater. Non ideo ipsum dicimus clementem et misericordem, quod membris corporeis, vel corde, aut mente sit compositus sicut homo, sed ideo clementem et misericordem clamamus, ut illam clementiam et misericordiam super nos ab ipso sentiamus, ut intelligamus unde salvari debeamus. *Per Jesum Christum Filium tuum.* Jesus græce, latine Salvator, eo quod salvet populum suum a peccatis eorum. Ideo salvat a peccatis, quia potestatem habet dimittendi peccata. Salutaris ideo dicitur, quia salutem nobis dedit, ut, si præcepta ejus servemus, vitam

æternam capere valeamus. Filium tuum Dominum nostrum. Filium suum unigenitum, quia ipse est unigenitus ex substantia Patris. Nos autem filii adoptivi sumus per ipsum, qui unigenitus est a Patre procedens. Patri coæternus. Et ideo per cum Patrem postulare debemus, humiliter dicentes: Supplices te rogamus, ac petimus. *Supplices*, id est humiles. *Uti accepta habeas et benedicas. Hæc dona, hæc munera, et sancta sacrificia inlibata.* Dona sunt, quæ voluntarie donantur; munera sunt, quæ pro aliquo munere vel mercede offeruntur: sicut nos offerimus Deo, ut peccata nostra dimittantur. Sacrificia sunt, quæ jam cum orationibus consecrantur. Inlibata, id est immaculata, et ab omni livore malitiæ aliena. Tunc sunt dona et sacrificia inlibata, quando absque scandalorum maculis sunt offerata, et justo sunt labore acquisita. Non ut multi errant, qui dicunt inlibata esse non dedicata. Lege septem collationes Patrum, et in secunda collatione theonæ in nono inveniens, quæ sint illibata. *Imprimis, quæ tibi offerimus.* Hoc pro quibus offeruntur indicat. Imprimis offerri debent *pro ecclesia tua sancta catholica.* Ecclesia græce, latine convocatio dicitur. Catholica, universalis dicitur, quia universi, qui in Deum credunt, in una debent esse congregatione. *Quam pacificare, custodire, adunare digneris et regere toto orbe terrarum.* Pro hoc offerimus imprimis, ut supra dictam congregationem tuam per totum orbem terrarum pacificatam et adunatam custodire digneris. *Una cum famulo tuo illo,* hoc est simul cum illo, qui sedem apostoli tenet, quia ecclesia, in qua Petrus princeps Apostolorum sedit, caput est omnium ecclesiarum catholicarum. Ideoque Petro dixit Christus: tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et cetera. Et propter hanc sententiam debemus omnes pro eo orare, qui in eadem præest ecclesia. *Et antistite nostro, illo,* hoc est pro episcopo, in cujus parochiu sumus, pro ipso orare debemus, quia ipse est pastor, et prædicator noster. *Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, et omnium circumstantium.* Sacerdos ante oravit pro apostolico, et episcopo suo. Si episcopus Missam celebrat, ille non debet dicere *pro antistite nostro.* Jam oratum est pro senioribus. Postea orandum est pro populo, quando sacerdos dicit: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum.* Deprecatur Dominum Patrem, ut memorari dignetur omnium ad officium Missæ sive masculorum sive feminarum advenientium; et quod dicit circumstantium, ipsi sunt masculi et feminae, qui circumstant. Jam Sacerdos oravit pro omnibus, qui ad audiendam Missam venerunt, tunc demum orat pro his, qui oblationes suas offerunt. *Qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis.* Dicit, quod pro laude Dei imprimis offerunt, et postea pro se, suisque omnibus. *Pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis et incolumitatis suæ tibi reddunt vota sua æterno Deo vivo, et vero.* Ideo offerunt, quia vivo et vero Deo omnium fides circumstantium offe-

rentium, et non offerentium cognita est, et nota devotio, omnes reddunt vota sua. Vota dicuntur, quæ volenter promittuntur, quia volenter et libenter Deo vovero, et reddere debemus.

Communicantes et memoriam venerantes imprimis gloriose semper Virginis Mariæ Genitricis Dei, et Domini nostri Jesu Christi, sed et beatorum Apostolorum ac Martyrum tuorum. Communicare, hoc est, participare, memoriam venerari, hoc est, in memoria venerabiliter tenere, quod S. Maria Virgo per adventum Spiritus sancti genitrix facta est Filii Dei Domini nostri Jesu Christi, qui Deus, et homo est, per quem Patrem supplicamus, et fidem communicare debemus, et credere, quod Spiritu sancto veniente, Filius Dei natus ex ea, et virginitas ejus non est violata. *Sed et beatorum Apostolorum ac Martyrum tuorum.* Apostolus dicitur in nostra lingua missus. Martyr dicitur testis. Apostoli ideo dicuntur quia a Christo missi sunt. Martyres dicuntur, quia testes sunt, quod Christus passus est pro nobis, et ipsi pro Christo. *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine, ut placatus accipias.* Sacerdos oblationem suam, atque cunctorum, qui Domino famulantur, id est, qui Domino serviunt, commendat, ut Domino placeat, et ipse nobis propitius sit. *Diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari per Christum Dnm nostrum.* Pro eo, quod Sacerdos offert, populus debet orare, ut Sacerdos exaudiatur, ut omnium dies in pace disponantur, et ab æterna damnatione eripiamur, de qua Dominus Christus in fine mundi dicturus erit impiis: *Ite maledicti in ignem æternum, et cetera.* Et ad illum gregem electorum suorum per angelos sanctos numerari mereamur, cui dicturus erit: *Venite Benedicti Patris mei possidete regnum, et cetera.* *Quam oblationem tu Deus in omnibus quæsumus benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris.* Supplicat Sacerdos, ut oblationem, quam ipse pro se offert, et pro populo, omnipotens Pater dignetur accipere benedictam, et habere adscriptam, hoc est, adsignatam, ut sibi placeat. *Datam,* hoc est, judicatam, ut dignam illam judicet in conspectu suo offerri. *Rationabilem,* id est, justa ratione plenam facere dignetur. Quia tunc illi est acceptabilis, si recte credentes pro justa ratione offerimus. *Justum est postulare, ut illa oblatio, quam nos rationabiliter offerimus, Pater omnipotens sanctificando faciat, ut nobis Corpus et Sanguis fiat dilectissimi Filii sui Domini nostri Jesu Christi.* Patri dilectus est Filius sicut ipse Pater testatus est de cælo dicens: *Hic est Filius meus dilectus, et cetera.* Et nos cum diligere debemus, quia ipse prior dilexit nos, et passus est pro nobis.

Qui pridie, quam pateretur accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, elevatis oculis in cælum ad te Dnm Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens benedixit, fregit, dedit discipulis suis

dicens : Accipite, et manducate ex hoc omnes, hoc est enim corpus meum. Simili modo postea quam cœnatum est accipiens et hunc præclarum Calicem in sanctus ac venerabiles manus suas, item tibi gratias agens benedixit, dedit discipulis suis dicens : Accipite, et bibite ex eo omnes, hic est enim Calix Sanguinis mei novi et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Quam intermisimus, qui pridie, quam pateretur, hoc est, pridie, quam ipse passus est pro nobis voluit tradere discipulis suis Corporis et Sanguinis sui mysterium, ut illi traderent nobis. Quis umquam crederet, quod panis in carnem potuisset converti, vel vinum in sanguinem, nisi ipse Salvator diceret, qui panem et vinum creavit, et omnia ex nihilo fecit. Facilius est aliquid ex aliquo facere, quam omnia ex nihilo creare. Ipse Salvator voluit corpus humanum suscipere, et hominem Deo conjugere, ut unus fieret mediator Dei et hominum. Homo Christus Jesus ipse voluit per nos panem et vinum offerri sibi, et ab ipso divinitus consecrari, et fidelem populum credere, verum esse mysterium, quod ipse tradidit discipulis suis dicens : *Accipite, et manducate ex hoc omnes.* Similiter et de calice dixit : *Accipite, et bibite ex eo omnes.* Et quando oculos ad cœlum levavit, et Patri gratias egit, nos docuit, quod nos Patrem semper supplicare deberemus, quod ille tam magnum Sacramentum per manus nostras perficere dignetur. Et cum diceret, *hæc quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis,* jussit nos illius passionis memores esse, quanta pro nobis sustinuit. Omni tempore memores esse debemus, quando hoc Sacramentum celebramus, et ejus misericordiæ non nostræ bonitati fiduciam dare. Unde et memores sumus Domine nos servi tui, sed et plebs tua sancta Christi Filii tui Domini Dei nostri, memores nos esse Sacerdotes profiteamur; atque plebem memorem esse testamur, Christi Filii tui Domini Dei nostri. Ideo Sacerdotes fideliter memores esse debeat, quia ipsi Missam celebrant, et sacrificium offerunt Christi exemplo instructi. Et scire debent, qui celebrant, quia stulla postulatio est, si necit, quod postulat. Plebs sancta ideo meminere debet, quia Christus non solum pro Sacerdotibus passus est, sed et pro plebe. Sancta ideo dicitur, quia fide ac baptismo Christi percepto sanctificata est, modo indicat, unde meminere debent, id est *tam beatæ Passionis, nec non ab inferis Resurrectionis, nec non in cœlos Ascensionis gloriosæ Christi Filii Dei.* Passionis memores esse debemus, quia animæ justæ ab inferis per resurrectionem ejus liberatæ sunt. Gloriosæ ascensionis ejus memores esse debemus, quia corpus humanum, quod sumpserat victum divinitati sine ullius adjutorio, ut intelligatur, quod non hominum, nec angelorum, nec alius creaturæ vehiculo eum ascendisse in cœlum sed a Patre in majestate elevatus est, de qua ipse dixit in evangelio : ego et Pater unum sumus. *Offerimus præ-*

clare majestati tuæ de tuis donis ac datis, Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, Panem sanctum vitæ æternæ, et Calicem salutis perpetuæ. Domine omnium memores supradictarum bonitatum tuarum, offerimus tuæ majestati hostiam puram, hoc est, puro corde, quia purum est corpus tuum, quod de hoc pane fieri credimus. Hostiam sanctam, quia tu sanctificasti corpus tuum, quando hominem in Deum adsumpsisti, et nunc sanctifica hunc et panem, ut corpus tuum fiat. Hostiam immaculatam, quia tu sine macula peccati passus es pro nobis. Panem sanctum vitæ æternæ, quia tu panis vivus es, qui de cœlo descendisti, et corpus tuum in hoc pane a te sanctificato nos accipere voluisti, et per calicem passionis tuæ, nos sanguinem tuum sumere voluisti. Tu sanctifica hanc hostiam, ut nobis corpus tuum, et sanguis tuus fiat.

Supra quæ propitio ac sereno vultu respicere, hoc deprecamur, ut Pater sanctus supra dona a nobis offera pio et blando vultu et claro dignetur respicere, id est videre. Et accepta habere, sicut accepta habere dignatus es, munera pueri tui justis Abel, et sacrificium Patriarchæ nostri Abraham, et quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam Hostiam. Accepta habuit Dominus munera Abel, quia quidquid optimum invenit, optulit Domino, et nos justa munera et munda Deo mundo corde offerre debemus. Abraham filio suo Isaac non peperit, sed obediens jussioni Domini offerre eum voluit. Melchisedech primus Sacerdos Domino panem et vinum optulit, et ideo scriptum est in psalmo : Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Quia sicut Melchisedech panem et vinum, ita et Christus in passione sua Corpus et Sanguinem suum optulit Deo Patri pro nobis, et in pane et vino passionis suæ mysterium nos imitari voluit, quando discipulis suis dans panem et calicem dixit : Hoc est Corpus meum, et hic est Calix Sanguinis mei, et nos supplicare debemus. Ut sicut supra dictorum Patrum accepta fuerunt Deo munera, ita fiant et nostra. *Supplices te rogamus omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus Angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu divinæ Majestatis tuæ, humiliter postulamus, ut munera nostra super hoc altare, quod videri potest offera, Pater jubeat celestis per manus angeli sui perferri in illud altum altare ante divinam majestatem suam, quod oculis nostris videre non possumus, quia corporale non est, sed spiritale. Et sicut nos divinam majestatem Patris investigare, sed potius credere, ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus omni benedictione cœlesti, et gratia repleamur per Christum Dominum nostrum.* Orare debemus Patrem celestem, ut omnis, qui ex ipsius altari, supra quod offerimus Deo Patri in commemorationem Filii tui Domini Dei nostri Christi Corpus et Sanguinem prædicti Filii Dei sumpserimus omni benedictione cœlesti accipere mereamur per ipsum Christum Dominum

nostrum. *Nobis quoque peccatoribus, famulis tuis de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam vel societatem donare digneris cum tuis sanctis Apostolis, et Martyribus, vel omnibus Sanctis.* Hæc omnia sacrificia ideo sunt offerata tam a Sacerdote, quam a populo, ut omnipotens Deus peccata nostra non reputet, sed cum sanctis suis nobis portionem tribuat. *Intra quorum nos consortium non æstimator meriti, sed veniæ, quæsumus, largitor admittit.* Hoc rogamus, ut ipse dixit: In quacunque die peccator conversus fuerit, et pœnitentiam egerit, omnia peccata ejus in oblivione erunt coram me. Non retributionem peccatorum æstimet, sed ipse sit veniæ largitor, et intra sanctorum societatem nos mittat *per Christum Dominum nostrum.* Per quem omnia hæc dona ille creavit, ille sanctificet et benedicat, et præstet nobis, ut per Christum, per quem facta sunt omnia, et in Christo, in quo facta sunt omnia, et cum quo facta sunt omnia, quia coæternus est Patri, semper gratias referamus Patri *per omnia sæcula sæculorum. Amen.*

Præceptis salutaribus moniti. Christi præceptis, quæ salute sunt plena, quia ipse est salus æterna sumus ammoniti, et jussi, *et divina institutione formati,* id est formam et exemplum a Christo Domino nostro accepimus, et ausi sumus orare, sicut ille docuit discipulos suos, et Patrem nostrum credimus in cœlis esse, qui nos creavit, et dicimus: *Pater noster, qui es in cœlis.* Christus dixit post resurrectionem suam ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum. Aliter dixit Patrem suum, aliter Patrem nostrum. Patrem suum, quia proprius Filius; Filius est Patris ex substantia Patris ante omnia tempora genitus Patri coæternus. Pater noster est ideo, quia nos creavit in tempore, et nos Filii sumus sui adoptivi, et hereditatem cœlestem Patris nostri cœlestis possidere debemus, si operibus implemus, quæ perceptione fidei spondimus. Cælum a celando dicitur, eo quod celat divina secreta. Aliter cælum a celsitudine dicitur, eo quod altius sit rebus terrenis. Nos autem ideo dicimus Pater noster qui es in cœlis, ut credere nos ostendamus Patrem cœlestem; Et sicut Filii præcepta Patris sui implere, et ad cælum semper tendere desideremus. *Sanctificetur nomen tuum,* hoc est, ut nos digni simus nomen sanctum ejus tenere in cordibus nostris, ut sicut angeli sancti, qui in cœlo sunt, sciunt et intelligunt sanctitatem nominis ejus, ita et nos, qui in terra sumus ipso adjuvante sanctitatem ejus mereamur agnoscere, ut sicut in cœlo, ita et in terra sit nomen ejus sanctificatum. *Adveniat regnum tuum,* hoc est, ut nos regnum ejus et potentiam ejus mereamur cognoscere, et ut jam propter nostra peccata diabolus non regnet super nos, sed ipsius regnum adveniat, sicut in Evangelio scriptum est; regnum Dei intra vos est. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra,* hoc est, ut ejus voluntatem sicut illi, qui in cœlo sunt, faciant, ita et nos, qui in terra sumus faciamus. Terra a terendo dicitur,

eo quod pedibus teritur. *Panem nostrum cottidianum da nobis hodie.* Panis apud Grecos in nostra lingua omnis interpretatur, et nos oramus, ut omnipotens Pater omnem victum spiritalem ac carnalem nobis largiri dignetur omni tempore. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Nihil enim injuste facit, qui sibi debenti debitum requirit. Nullus sine debito invenietur. Et ideo debemus debitoribus nostris debita dimittere, ut nobis omnipotens nostra dimittat, quia ipse dixit: *Si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris, nec Pater vester cœlestis remittet vobis peccata vestra,* et alibi: *Auferentur de regno ejus omnia scandala.* Et iterum: Sacrificium non recipitur, si cum scandalo offertur, sed ante altare dimitti jubetur, usque dum reconcilietur fratri suo, et tunc offerri mundo corde. *Et ne nos inducas in temptationem,* hoc est, ne intremus in temptationem illam, in qua diabolus nos temptat, et ei consentiamus, sed Dominus nos ipse defendat, ne inducamur in temptationem diabolicam. Quia si Deus nos dimittit, statim introducimur in laqueum diaboli, et ideo postulamus, ut ipse nos liberet a malo, hoc est ab omni impugnatione diabolica. *Libera nos, quæsumus, ab omnibus malis præteritis, præsentibus, et futuris,* hoc est, postulamus, ut ipse nos ab omnibus malis liberet, qui nos bonos et mundos creavit, in quo nullum est malum. Præterita sunt, quæ jam ante peccantes commisimus, et ideo flagella sustinemus. Præsentia sunt, quæ cottidie committimus. Futura sunt, quæ adhuc diabolo suadente advenire possunt. Et ideo oramus, ut ab omnibus liberemur, quia ante conspectum Dei nulla sunt præterita, nec futura, sed omnia sunt præsentia. *Intercedente pro nobis beata et gloriosa semper Virgine Dei genitrice Maria, et beatis Apostolis tuis Petro, et Paulo, atque Andrea.* Invocamus nobis in adjutorium genetricem Dei, quæ virgo fuit, ante partum, virgo in partu, virgo post partum, et beatos Apostolos, qui nobis hæc mysteria celebranda tradiderunt, ut intercedant pro nobis, quia nos ipsi digni non sumus de præteritis ac præsentibus veniam promereri, nec de futuris cautelam, nisi nobis eorum orationibus donetur. Jam oravimus, ut liberemur a malis, nunc oramus, ut prædictis sanctis intervenientibus ipse donet pacem propitius in diebus nostris, qui potens est a malo liberare. Pacem a temptatione diaboli ne inducamur in eam. Pacem a malis hominibus, ne patiamur flagella eorum, utpote misericordiæ tuæ adjuti, hoc est, ut Dei adjutorio adjuti; a peccato simus semper liberi, et ab omni perturbatione securi, hoc est, ut peccatis nostris dimissis, in præsentis sæculo ne perturbemur iterum precantes, nec in die judicii æternam patiamur perturbationem per Christum Dominum nostrum. *Pax Domini sit semper vobiscum.* Christus est pax æterna, qui nos reconciliavit Patri per passionem suam, ne propter peccatum primi hominis in inferno detineremur. Hoc oral Sacerdos, ut illa pax cum populo permaneat, et

omnes concordēs faciat, ut pacificati cum Christo mereamur in cœlo regnare, et ideo tunc facimus pacem antequam Corpus et Sanguinem Domini sumamus, ut concordiam inter nos habere ostendamus, et cum concordia Corpus et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi in corpora nostra suscipiamus, quia sine concordia digni non sumus sanctam Communionem accipere, quia munera nostra, si discordiam habemus cum proximis nostris antequam reconciliemur, a Deo non recipiuntur.

Tunc orat clerus cantando. *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi miserere nobis.* Agnus dicitur propter innocentiam, quia nulli hominum vel bestiarum nocet, et dum ad victimam ducitur occidentem se non ledit, sed occisorem suum post occisionem suam reficit, ita et Christus nullum lesit, sicut Apostolus dixit: Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Sed post passionem suam conversos persecutores suos multos per sanctam Communionem Corporis et Sanguinis sui refecit, et credentes fecit. Ipse tulit peccata mundi, quando veniam peccatorum nobis dedit, quia ante passionem ejus **justi et peccatores** in infernum descenderunt, et in Veteri Testamento remissionem peccatorum nusquam legimus. Christus vero per penitentiam non solum veniam peccatorum, sed etiam gaudium nobis promisit angelicum dicens: Gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente. Ipsum Christum, qui est agnus Dei innocens, qui passus est pro salute mundi petimus ut misereatur nostri dicentes: Miserere nobis (267). Nam et agnus in veteri testamento Christus semetipsum obtulit Deo Patri, ut genus humanum per passionem suam liberaret a peccato, et ideo agnus Dei tunc canitur, quando Corpus et Sanguis Dni percipitur, ut omnes credamus, quia ipsius agni Corpus et Sanguis tunc sumitur, qui peccata mundi tulit moriendo et vitam æternam nobis donavit resurgendo Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre in unitate sancti Spiritus vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen. Et post Missam finitam dicit Diaconus ad populum: *Ite Missa est.* Diaconus grece, latine minister dicitur. Ille nuntiat populo, quod finitæ sunt preces, quia nullus antea exire debet de ecclesia, quam nuntiatum sit de ministro. Et omnes respondeant: *Deo gratias.*

Primum in Ordine Missæ Antiphona ad Introitum canitur. Antiphona enim grece, latine vox reciproca interpretatur. In quo genere cantionis duo

(267) Passim in ms. etiam Alemmannicis additur: *Expositio hæc a cœnobio S. Dionysi venit, cui nempe S. Fulradus abbas varias cellas a se conditas in Alsatia testamento univit sæc. viii, quo celeberrimus fuit Pipini et Caroli M. archicapellanus, simulque papæ apocrysiarius in maximis Ecclesiæ et imperii negotiis adhibitus. In conc. Vermeriensian. 853 episcopi « cum (aiunt) inter cætera ecclesiastica negotia de ordinabili dispositione monasterii S. Dionysii disponeremus, venerunt monachi ipsius sacri cœnobii in præsentia venerandæ synodi deferentes au-*

A vicissim chori recipiendo melodiorum cantus alternant, vel unius vox reflexuose alteri reciproca-citerque respondet.

Introitum namque ab introeundo est dictum. Eo enim cantu ad sanctæ modulationis officia intratur; et tunc christianæ religionis congregatio ecclesiam Dei intrans, ad ceteras officiorum laudes præparat se. Sicut enim invitatorium dicitur ab invitando cum inchoatur initium nocturnum, et dicitur venite, ita Introitum ab introeundo, quando initiatur nocturnum. Antiphonam autem ad Introitum Cælestinus natione Campanus Pontifex Romæ constituit, ut ante sacrificium celebraretur. Quod ante non fiebat, nisi tantum Epistola Pauli recitabatur, et sanctum Evangelium. Inde Kyrieleison dicitur, quod ex greco in latinum Domine miserere interpretatur. Sic et Christo eleyson, hoc est: Christe miserere. Ymnus vero angelicum id est *Gloria in excelsis* Deo tunc angeli cecinerunt, quando natus est Dominus. Quæ etiam Telesphorus Pontifex natione Grecus statuit, ut ante sacrificium psalleretur. Qui et constituit, ut in natale Domini per noctem Missæ celebrarentur.

Deinde legitur Epistola Pauli. Paulum omnibus notum est, Doctorem gentium esse. Et quia a Domino vas electionis fore meruit, idcirco idem dum corpore maneret, ex quo quasdam scribendo gentes ad tempus docuit. Inde nunc cottidie dum recitatur: omnium mentes fidelium fidei firmæ roborat soliditate. Post responsorium Gradale psallitur. Et dictum responsorium, quod uno cessante, hoc ipsum alter respondeat. Gradale autem dicitur ab illorum distinctione responsoriorum, quod hoc in gradibus psallitur. Cætera ubicunque voluerit clerus. Deinde cantatur alleluia, quod ex hebreo in latinum laus Dei interpretatur. Ex duobus enim hebraicæ locutionis verbis hoc unum est compositum nomen. Decem quippe nominibus apud Hebreos Deus vocatur, ex quibus ita, quod hic dicitur, unum est.

Ceterum hæc in officio melodia a sanctis institutoribus sunt preposita, ut populus laudibus Dei insistens ad sancti Evangelii verba, ut ad alia sacri mysterii officia attentior, sollicitiorque existat. Post hanc enim laudem lectio S. Evangelii legitur. Evangelium namque grece, latine bonum nuntium interpretatur. Nullum enim nuntium melius potest esse, quam illud, quod nuntiat salutem totius sæculi, et promittit æterni felicitatis præmia regni. Et bene convenit post hanc melodiæ laudem, quæ proprie Dei nomine continetur ejus sanctissima protinus verba claritates, videlicet testamentum, quod sanctæ recordationis abba Fulradus de monast. Lebbraha, ubi S. Alexander M. quiescit humatus, et de cella, quæ ad sanctum Hippolytum nominatur, sive de aliis rebus, quas per idem testamentum idem venerabilis abbas sancto Dionysio contulerat. » Exstat testamentum illud apud Mabil. sæc. iii ord. S. Ben. t. II, p. 341, anno 777 conditum, septennio ante Fulradi mortem, quæ an. 784 contigit. Facile ergo e monasteriis S. Dionysio obnoxiiis in alia Alemanniæ monasteria expositio hæc devenit.

legi, ut dulcedinis canore primum spiritus populi informetur. Postea boni nuntii, id est Evangelii avida auditurus gratulatione consoletur.

Offertoria, quæ in sacrificiorum honore canunt ecclesiasticus liber inditium est, veteres cantare solitos, quando victimæ immolabantur, sicut enim dicit: porrexit, inquit, Sacerdos manum suam in libationes, et libavit de sanguine uvæ, et fudit in fundamentum altaris odorem divino et excelso principi. Tunc exclamaverunt filii Aaron in tubis pro ductilibus, et sonaverunt, et auditum fecerunt magnam vocem in memoriam coram Domino. Non aliter et nunc in sonitu tubæ, id est, in vocis prædicatione cantus accendimus. Simulque corde et opere laudes Domino declamantes jubilamus in alto; illo scilicet vero sacrificio, cujus sanguine salvatus est mundus. Deinde post orationem secrete dicitur a Sacerdote: *Dominus vobiscum*. Sacerdos orat salutando populum pro clero et plebe, et clerus et plebs, ut participes sint pariter cum Domino reciproca- eiter exorando respondent, et cum spiritu tuo; id est, ut mens et spiritus noster unum sint secundum Apostolum: psallam spiritu, psallam et mente, ipse pro illis, et illi pro illo, quia Apostolus docet: invicem orare, ut salventur. Et Dominus in Evangelio: *Amen dico vobis, quia si duo, vel tres consenserint de omni re super terram, quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo, qui est in cælis*. Iterum dicit Sacerdos: *Sursum corda*. Hic non solum plebem hortatur, ut ad Dominum erigat corda, verum etiam suum cor participare cum ipsis desiderando exorat. Et sicut illos optat sursum habere corda, et de cælestibus cogitare dicente Apostolo: *Nostra conversatio in cælis est*. Et iterum, quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram, sic et ipse im- relinquens mente ad cælestia cum ipsis tendat juxta Psalmistam: *Levavi oculos meos*. et *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis*. Hinc clerus exhortatione Sacerdotis roboratus respondet: *Habemus ad Dominum*; ac si diceret: Sicut ammonendo nos hortaris sursum erigere corda, sic exortationi tuæ facientes, attende ad Dnum habere profite- mur. *Gratias agamus Domino Deo nostro*. Gratias enim Deo nobis agere optando imperat Sacerdos, qui ante professi sumus ad Dominum nos esse intentos. *Dignum et justum est*. Quid enim dignius, quam ut Deo gratias indesinenter agamus pro immenso dignationis ejus dono, quo nos in mente dignatus est suos ad- optare filios. Unde in consequentibus se Patrem a nobis permittit vocari. Et hæc responsio plebis aug- mentum accumulatur gratiarum actionis.

PRÆFATIO.

Vere dignum, et justum, et æquum, et salutare. Contestatur vero Sacerdos fixe et veraciter profes- sionem populi, id est, gratias referre Deo esse dignum, qui nobis salutem indignis tribuit æternam. Dignum, hoc est meritum; et justum, hoc est jure et ratione stans, ac solidatum, æquum rectum et æquale; et salutare, hoc est salubre, omnique salute plenum,

et medicabile. *Nos tibi semper, et ubique gratias agere*. Postquam autem profitetur se populus ad Dnum corda habere intenta. Conversio vocis et mentis fit a Sacerdote veluti præsentialiter loquen- tis ad ipsum dicendo: Nos tibi semper et ubique gra- tias agere. Tunc enim digne Deo gratiæ concele- brantur, si ab omnibus humani generis fidelibus semper et ubique agantur. Semper juxta Psalmistam *benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*. Et iterum: *Laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu ero*. Et Apostolus: *Sine intermissione orate; in omnibus gratias agite*, et reliqua. Et ubique Psalmista dicente: *In omni loco dominationis ejus benedic anima mea Do- mino*. Et quia etiam Deus ubique est, idcirco illi ubique gratias referre debemus. *Domine sancte Pa- ter omnipotens æterne Deus*. Dominus a dominando dicitur, jure enim illi hoc nomen proprie adhibetur, qui ipse potestative omnium dominatur creatura- rum, in quo nomine omne genu flectitur cælestium, terrestrium et infernorum. Et sicut Dominus a do- minando, ita sanctus a sanctificando dicitur, quia ab ipso omnia sanctificantur. Pater, hoc non dicimus nostro merito, sed sola suæ concessionis largitione, qui dum peccati servi essemus, et filii iræ secundum Apostolum, liberi facti justitiæ. Patrem, illum dili- gendo, eo jubente vocamus. *Per Christum Dnum nostrum*, grece enim Christus, latine unctus, inter- pretatur. Unde in psalmo: *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ partibus tuis*. Per Christum vero Do- minum nostrum. Omnes fideles gratias Deo Patri referunt mediatorem, ac mundi redemptorem, a quo cuncta creata et percuntia, non nostris meritis, sed sola sua misericordia sunt recuperata. Et bene, sicut per ipsum novem ordines angelorum distinctis voca- bulis creavit dicens: *Fiat lux, et facta est lux*, ita etiam et per ipsum paterna majestas merita vicissi- tudine ab angelis, id est, a nuntiis, et Archangelis, id est, Principibus angelorum conlaudatur, quia ar- chon grece, latine Princeps dicitur. Et a Domina- tionibus, id est, Dominationibus, supra predictos ordines adoratur. Per ipsum etiam unicum verbum, id est, filium paternam divinitatem tremunt Pote- states. Cæli cælorumque virtutes, id est, potestatem habentes, et virtutem supra inferiores ordines. Ac beata Seraphim. Seraphim quoque ardentes et in- cendentes interpretantur propter vicinitatem sanctissimi divinitatis ignis, quia Deus noster ignis consumens est. Et ideo juste ab ipsis per unicum verbum socia exultatione Pater concelebratur. Cum ipsis vero supra dictis ordinibus angelorum et no- stras, id est, hominum voces, ut admitti jubeas, de- precamur. Ammittere enim per duo m, et admittere per d, suscipere est. Amitttere vero unum m absque d, hoc est dimittere. Hic jam conjungendo pars inferior chordarum superiori in concordatione cælestis cytharæ, id est, concordis ecclesiæ, sociat- tur. Quæ spiritale ac novum carmen æterno regi concinenti modulatione perstrepit. Unde Johannes:

Et audiui vocem sicut vocem cytharizantium in citharis suis, et cantant canticum novum. Duas quoque Deus creaturas, id est angelos et homines ad sibi debitum reddere famulatum ac dignum servitium condidit, qui laudem illius dignam agerent, et placitam ejus voluntatem sensibiliter cum laudibus et gratiarum actionibus explerent. Per unigenitum Filium suum, per quem hi omnes ordines divinam ejus potentiam sine intermissione laudant, adorant, et tremunt, concelebrantque supplici confessione dicentes, id est præcaria, humilique laude, unde Cassiodorus inquit: Confessionis enim nomen in divinis Scripturis duplici modo intelligitur. Aliquando enim ad satisfactionem, et ad publicam sanabilemque proditionem per pœnitentiam pertinet, ut Apostolus: *Confitemini peccata vestra alterutrum, ut salvemini.* Aliquando ad gratiarum actionem, ut in Evangelio: *Confiteor tibi Domine Pater cœli et terræ.* Hinc iterum Cassiodorus dicit: Consistentur enim, qui peccata deplorant. Et qui Domino gratias referunt, consistentur; sed et illud in lacrimis, istud in gaudio est. Illud in afflictione, istud in sanctæ mentis alacritate. Illud in tristitia, istud in exultatione. Illud in labore, istud in requie. Illud in timore istud in dilectione. Illud in luctu, istud in jocunditate. Illud in sorditate, istud in decore. Illud quiescit in indulgentia, istud permanet hic, et in futuro. Illud homines peccatores, istud homines sancti, et angeli gratulando et laudando consistentur. Ex quo intelligitur, sicut prædictum est, quod nomen confessionis duplici modo intelligitur, id est, aliquando fit Confessio ad salutis satisfactionem, et ad ploranda peccata. Aliquando ad gratiarum actionem, Deo gratias agendo, et ejus nomen digne laudando; unde dicitur in psalmis: *Confitemini Domino, quoniam bonus, et reliqua.* Hic enim possumus intelligere de præsentis loco. verum dum sancti in hoc sæculo vivo, antequam inseparabili consortio cœlestis conjungantur chori, divisim variisque modis Dominum laudant. Hinc Augustinus: Laudant eum omnes angeli ejus condigne, quorum cibus æternus est, cujus vita vivunt, cujus æternitate et bonitate semper beatæ vivunt. Laudemus Dominum nostrum, qui redemit, et fecit nos; laudant illi competenter, laudemus et nos obedientes. Illi laudant videndo, nos credendo; illi fruendo, nos petendo; illi capiendo, nos quærendo; illi intrando, nos pulsando.

Sanctus, sanctus, sanctus.

Juste enim, et rationabiliter istud nomen majestati divinæ ter decantatur, quia sanctus Pater dicente Filio ad eum: Pater sancte sanctifica eos in veritate, quos dedisti mihi, quia tu sanctus es. De Filio autem per angelum ad Mariam dicitur: et quod nascetur ex te vocabitur sanctum. Filius Dei de Spiritu Patris et Filii dicit idem Filius discipulis suis: Accipite Spiritum sanctum, et cætera. Sed quamvis unicuique personæ nomen imponatur sanctum, non tamen plurali numero tres sunt sancti, sed unus Deus sanctus: et sub trina repetitione una in tribus

A personis sanctitas demonstratur; unde inquit Esais: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et ea, quæ sub ipso erant, replebant templum, et Seraphim stabant super illud sex alæ uni, et sex alæ alteri, et clamabant alter ad alterum et dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dnus Deus exercituum, plena est omnia terra gloria ejus.* Inde et Johannes Evangelista in libro Apocalypsis scribit, se vidisse ante thronum Dei et agni viginti quatuor animalia adstantia, et incessanter dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, et reliqua. Sabaoth quoque hebraice latine exercituum, sive virtutum interpretatur; quia ipse est omnium creator et Deus, qui operatur per Filium una cum Spiritu sancto omnia in omnibus. *Pleni sunt cœli,* hoc est cœlestes ordines, in quibus Deus plenissime habitare dicitur. *Et terra,* id est, fideles adhuc per spem futuræ beatitudinis in terra conversantes. *Gloria tua:* illa enim gloria pleni sunt cœli et terra, quam nascente Domino multitudo angelorum cantasse dicitur: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Osanna in excelsis. Osanna in interpretationem linguæ alterius in toto transire non potest, quia Osi salvifica interpretatur. Anna vero interjectio est, significans motum animi sub postulantis affectu. Osianna autem integre dicitur, quod nos vocali media litera, et corrupta, et etisa Osanna dicimus, sicut fit in versibus cum scandimus. Litera enim prima verbi sequentis extremam prioris verbi veniens excludit: et dicitur hebraice Osanna, quod interpretatur salvifica subaudiendo: ut populum tuum, ut totum mundum. *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Adpropinquante Jesu Hierosolymis pueri Hebræorum sumentes ramos olivarum obvaverunt ei dicentes: *Benedictus, qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis.* Sine intermissione etenim et nunc a fidelibus nomen ejus in sancta illius ecclesia pronuciari debet, quia ab ipso spiritali benedictione, spirituales replentur, de qua Apostolus testatur: *Benedictus Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo Jesu Domino nostro.*

Te igitur clementissima Pater per Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum. Recte per Jesum Christum Deus, et jam Pater supplicatur, quia per ipsum omnia facta sunt, et sine ipse nihil factum est. Et quia per ipsum salvati sumus, dignum est etiam, ut per ipsum Patrem, a quo genitus est, imploremus. *Supplices,* id est humiles, *rogamus et petimus, uti accepta habeas;* uti prout accepta habeas, id est placabiliter accipias, *et benedicas hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia intibata.* Donum dantis est munus accipientis, quia illud a dando, hoc a muniendo dicitur. Tamen proprie dona dicuntur, quæ Deo dantur. Munera autem hominum sunt, quia manibus dantur, et accipiuntur. In hoc tamen loco et dona, et munera Deo offeruntur. Sacrificia, id est, sacra facta, quia præce mystica consecrantur in-

memoriam pro nobis dominicæ Passionis. Unde ab hoc, eo iubente, corpus et sanguinem dicimus. Quod dum fit ex fructibus terræ sanctificatur, et sit Sacramentum operante invisibiliter Spiritu Dei, cujus panis et calicis Sacramentum Greci eucharistiam dicunt, quod latine bona gratia interpretatur. Et quid melius Corpore et Sanguine Christi? Inibata, hoc est incontaminata, et omni immunditia carentia; inlibata etenim tunc sunt sacrificia, si de propriis puro corde dantur, et juste labore adquiruntur. *Imprimis, quæ tibi offerimus pro ecclesia tua sancta catholica.* Primo enim omnium pro ecclesia sancta offerre debemus mente pura ac toto digne devotionis affectu, ut semper dilatetur, et munitio Christi firmata stabilis in pace perseveret. Catholica autem dicitur universalis, quia grece catholicon, latino universalitas dicitur, *quam pacificare*, id est in concordia manere, sicut dicitur: Quia duos condidit in se unum navum hominum faciens pacem. Pacem his, qui longe, et pacem his, qui prope. Custodire, quia est custos, sicut est custos, qui de nocte; et nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilat, qui custodit eam. *Adunare*, id est, unam per fidem facere, quia una est columba, id est, una ecclesia. Et licet septem in Apocalypsi scribantur, una tamen est septiformi Spiritu plena. Salomon enim dicit: *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas VII*, quas septem Apostolus unam dicit ecclesiam Dei vivi, quæ est columna et firmamentum veritatis. *Et regere digneris*, id est, tuo monimine, ac gubernatione firmare. *Toto orbe terrarum, una cum famulo tuo Papa nostro N.* Quia enim ipse vice apostolica caput est ecclesiæ, ideo primus nominatur in hac prece. *Et antiste nostro.* Antistes dicitur, quod ante stat, eo quod præsit cæteris ordinibus. Et dignum est, ut pro eo Sacerdotes nominatim exorant, in cujus parochia, et sub ejus gubernatione reguntur.

Memento Domine famulorum famularumque tuarum. Famuli a famulando dicti, id est a serviendo, eo quod famulatum cuicumque impendunt. *Et omnium circum adstantium.* Sunt nonnulli, qui putant, uno pro his tunc orari, qui forte aut infirmitatis causa, aut aliqua interveniente necessitate sedent, sed adstantium dicit ad præsens consistentium, et in fide ac spe permanentium, sicut Apostolus dicit: *Vigilate, et state in fide, et stabiles estote, atque immobiles. Quorum tibi fides cognita est, et nota devotio.* Deo enim nihil est incognitum, quia scrutator est cordium: Dominum enim novit cogitationes hominum: *Qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis juxta Apostolum: quicquid agere debetis, omnia in laudem Dei facite, ut et Deus laudetur in vobis. Pro se suisque omnibus*, id est, et pro se ipsis, et pro omnibus qui ad se pertinent. *Pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis, et incolumitatis suæ.* Per oblationem enim illius sacrificii animæ redimuntur a vitiis, et salvantur per spem salutis æternæ. *Tibi redunt vota sua.* Vota dicuntur voluntarie data, unde Psalmista: *Vovete et reddite Do-*

mino Deo vestro omnes, qui in circuitu ejus offeretis munera. Æterno Deo viro et vero. Æterno, quia nec initium habuit, nec fine claudetur. Deo vivo: vivum eum dicit, quia ipse est vita, et ab eo omnia vivificabuntur. Vero: quia verax est, et non fallit. *Communicantes, id est, communiter participantes. Et memoriam venerantes, venerabiliter memoriam habentes. Imprimis gloriosæ semper virginis Mariæ.* Ejus memoriam primum Sacerdos facit, quia per eam salus omnibus nobis advenit. Semper Virginis dicit, quia beata Virgo Maria ante partum, et virgo in partu, et post partum virgo incorrupta permansit. *Genitricis Dei, et Dni nostri Jesu Christi.* In horum duorum vocabulo nominum in Dei, et Domini ostendit beatam Mariam Deum genuisse, et hominem. *Sed et beatorum Apostolorum, ac Martyrum tuorum.* Post memoriam Dei genitricis, horum memoriam facit Sanctorum, qui ecclesiæ Petro commissæ primum præsules exstiterunt, post illos reliquos omnes, dicens: *et omnium Sanctorum tuorum, et reliqua.* Non enim nostris precibus et meritis, Dei meremur auxilium, sed sanctorum intercessionibus, si nostrum digne oblatum fuerit sacrificium. Et hoc non nisi per Christum Dominum nostrum a quo omnia fiunt et per quem omnia facta sunt. *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familiæ tuæ.* Istam oblationem Sacerdotes suæ servitutis dicunt, quia quicquid ad hujus pertinet mysterii celebrationem, per eorum dispensatur ministrationem. Et non solum dicit servitutis nostræ, verum cunctæ familiæ tuæ; quia quamvis per eorum ministerium celebretur, non solum pro se, sed et cuncta Dei familia immolatur. *Quæsumus Domine, hoc est precamur, ut placatus accipias, id est non nostri attendas reatus culpam sed tua miseratione placabiliter concedas veniam. Diesque nostros in tua pace disponas.* Hoc primum non dicebatur, sed a Gregorio Papa viro eruditissimo postea additum est. Quod omnes incessanter petere debemus, ut quamdiu in hoc peregrinamur sæculo, dies nostri gubernentur a Deo. Quid enim est aliud dies nostros eum in pace disponere, nisi ab æterna damnatione, nos eripere, et in electorum suorum nos congregatione sociare, et hoc per illum per quem, et a quo cum Patre omnia facta sunt. *Quam oblationem tu Deus in omnibus quæsumus benedictam benedictione spiritali confirmatam; Adscriptam, mensæ cœlesti adsignatam. Ratam, tibi firmiter solidatam. Rationabilem, acceptabilemque facere digneris.* Rationabile est, cum ratione actum. Et inde si rationabiliter ac digne oblatio efficitur, tunc Deo acceptabilis habetur. *Ut nobis Corpus et Sanguis fidei dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi, id est ut nos efficiamur corpus ejus, et nobis divinitus tradat in ministerio divinæ gratiæ panem, qui de cælo descendit, ut sicut visibili pane, et potu reficitur corpus, ita et invisibili animus noster recreetur ac potetur, ne lassescat in itinere hujus solitudinis. Quid enim est, quod in panem, et vinum Dominus corpus suum transfigurare voluit? nisi quia*

panis ex multis conficitur granis, et vinum ex multis uvarum racemis exprimitur, sic et Ecclesia, quæ est Corpus Christi ex multis gradibus et ætatibus, et personis, et linguis congregatur in unam fidem. Eisdem quippe materiis Dominus se ipsum ostendit dicens : Ego sum panis vivus. Et infra : Ego sum vitis vera. Et ideo in easdem materias, unde cor hominis confirmatur, et lætificatur dicente Psalmista : panis cor hominis confirmat, et vinum lætificat. Corpus suum Dominus transfiguravit, ut quamdiu illud adsumpserimus læti, et firmi maneamus, et ipse in nobis, ipso promittente : qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum in me manet, et ego in eo. Dilectissimus Filius dicitur, quia, quamvis multi sunt Filii, gratia tamen, non natura. Iste solus naturaliter est Filius Patre attestante, qui dicit : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Dominus Deus, quia solus cum Patre, et Spiritu sancto dominatur, et divino cultu colitur. Christe Jesu, hæc nomina sunt divinæ gratiæ suæ ; unum tamen hebreum, id est Jesus, quod interpretatur Salvator. Unde dicitur : Salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Alterum grecum, id est, Christe, unde jam superius dictum est. *Qui pridie, quam pateretur.* Pridie dicitur, quasi præ die, id est, ante diem, qua per passionem occideretur. *Acceptit panem in sanctas ac venerabiles manus suas.* In hoc pane quis alius, nisi ille panis vivus designatur, qui de cælo descendit. *Et elevatis oculis in cælum, ad te Dnum Patrem suum omnipotentem.* Oculos elevavit in cælum, ut ostenderet nobis in omnibus, quæ agimus, nihil quærere terrenum ; et ut sciamus inde nobis omne venire bonum. *Tibi gratias agens benedixit.* Exemplum nobis donans, ut in omnibus, quæ bene gerimus, Deo gratias semper agamus. *Fregit, dedit discipulis suis.* Quid aliud significat in fractione hujus panis, nisi quia corpus suum manducabile præbuit nobis. *Simili modo postquam cœnatum est,* id est, postquam ille veteris testamenti agnus comestus est. Quod dicit simili modo, non aliud est, nisi sicut fecit primum de pane, sic per omnia fecit, et de calice. Sicut illum gratias agendo benedixit frangens ad manducandum, sic et hunc benedicendo tradidit discipulis ad bibendum dicens : *Accipite, et bibite ex eo omnes ; hic enim calix Sanguinis mei novi. et æterni testamenti.* Quod autem dicitur hic calix novi testamenti ; ad discretionem veteris legis dicitur dicente Moyse : *Hic est sanguis, quem mandavit ad nos Dominus. Misterium fidei, qui pro vobis effundetur.* Quia dicitur, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam. *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Unde Apostolus : *Quotiescunque, inquit, manducatis panem hunc, et calicem bibitis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Unde et memores sumus Domine nos servi tui, sed et plebes tua sancta Christi Filii tui Domini Dei nostri.* Hic Sacerdotes admonitione Christi imbuti,

memores illius se esse profitentur, quia ipsis celebratio sacrificii hujus commissa est ad consecrandum. Deinde subditur, sed et plebs tua, ut intelligamus non solum Sacerdotibus dignum esse memoriam Christi venerari, sed et generaliter omnibus, plebs Christi vocatis, quia pro cunctis Christus mortuus est, et resurrexit, et ad cælos victor ascendit. Ipsa etenim sancta dicitur, quia per mysterium sacri baptismatis est abluta. Et juste adjicitur tua. quia Filii sui Domini nostri Jesu Christi proprio cruore est redempta. *Tam beatæ passionis, nec non et ab inferis resurrectionis, sed et in cælos gloriosæ ascensionis.* Horum ergo omnium sumus memores, quia per hæc nos credimus esse salvatos. Et idcirco offerimus præclaræ majestati tuæ de tuis donis ac datis, *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, Panem sanctum vitæ æternæ et Calicem salutis perpetuæ.* Hostiæ apud veteres dicebantur sacrificia, quæ fiebant, antequam ad hostem pergerent. Nunc autem Domine *Hostiam puram,* id est, omni fermento malitiæ et nequitiae carentem majestati tuæ corde puro offerimus, quia sicut illi auxilium a te credebant impetrare victoriæ, ita et nos per Corpus Filii tui, qui est vera hostia salutem nostrarum nobis credimus promereri animarum. *Hostiam sanctam,* id est, cælesti dono per assumptionem Corporis Domini nostri Jesu Christi sanctificatam. *Hostiam immaculatam,* quia ipse sine macula peccati ex Maria Virgine natus, et cruce suspensus, redeundo ad cælos ascendit. *Panem sanctum vitæ æternæ* offerimus, quia vitam, quicumque eum acceperunt, percipient indeficientem, ipse est enim panis vivus. *Et Calicem salutis perpetuæ.* Si vero calicem Domini condigne sumpserimus, salutem animæ semper manentem habebimus. *Supra quæ ; subauditur munera, propitio ac sereno vultu respicere digneris,* hoc est, misericordi et claro percipere. *Et accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui justis Abel, et sacrificium Patriarchæ nostri Abraham, et quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium immaculatam hostiam.* Abel namque de primogenitis quicquid optimum duxit, ac de adipibus gregis sui, et justo labore acquisitis. Hoc Deo cum intimis cordis amore, ac tota mentis devotione optulit. Ideoque Deus ad munera ejus sereno vultu respexit. Abraham vero voci Domini obediens filio suo non pepercit propter eum, sed immolare eum voluit, ideoque reputatum est ei ad justitiam. Melchisedech summus Sacerdos primum panem et vinum typice Domino obtulit. Quam figuram postea Christus, qui est verus Sacerdos in æternum corpus suum et sanguinem offerendo Deo Patri adimplevit. Dixit enim discipulis suis, dans eis panem et calicem : hoc est Corpus meum ; et hic est Calix Sanguinis mei, qui pro multorum redemptione effundetur. Cum omni ergo puritate mentis implorare omnipotentem Deum debemus, ut sicut, horum trium munere placatus,

respexit, ita etiam per suam misericordiam respicere dignetur et nostra.

Supplices te rogamus omnipotens Deus, jube hæc peti ferri per manus angelitui in sublime altare tuum in conspectu divinæ majestatis tuæ. Incessanter enim nobis, et cum summa humilitate postulandum est, ut sacrificia, quæ a nobis in hoc corporali altare offeruntur, et per manus Sacerdotum consecrantur, ab angelo in presentia assistente sancto suscipiantur, per manusque illius sanctas in sublime altare Dei. Idem in præsentiam paternæ majestatis, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, perferantur. *Ut quotquot ex altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus, omni benedictione cælesti et gratia repleamur, per Christum Dnum nostrum.* Semperque Deum Patrem exorare debemus, ut quotquot Corpus et Sanguinem proprium in commemorationem Filii sui Domini nostri Jesu Christi fideliter sumimus, illius benedictione ac gratia repleti, cælesti ejus nos largiflua pietate non nostris meritis agnoscamus esse salvandos.

Nobis quoque peccatoribus, famulisti tuis de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam et societatem donare digneris. Hic petitur, ut nobis indignis cum sanctis suis, et electis gloriam tribuat. Miserationes dicuntur, quia novit compati vulneribus nostris, et medicamentum dat. Et hæc tamen tantummodo sperantibus promittuntur, quia nihil valent sine spe, sicut namque per pedes corpus ambulat, sic et mentes honorum per spem ad cælestia proficiscuntur. *Cum tuis sanctis Apostolis, et Martyribus cum Joanne, Stephano, Mathia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate Perpetua, Agatha, Lucia, Agne, Cecilia, Anastasia, et cum omnibus Sanctis tuis, intra quorum nos consortium non æstimator meriti, sed veniæ quæsumus largitor admitte, per Christum Dnum nostrum.* Ideo præsumit rogare Deum sacerdos nobis dari partem cum Sanctis, quia nihil resistit voluntati Dei. Non enim meritis vocamur ad regnum Sanctorum, sed sola bonitate Dei, per Spm Dnm nostrum, qui factus est mediator, quem advocatum habemus apud Patrem. Cujus pietate ac beata passione reconciliati sumus Patri. *Per quem hæc omnia bona Dne semper creas.* Creat ac condit Pater per Filium, ut in mysterio gratiæ divinæ nobis traditur corpus et sanguis. *Sanctificas,* ut et nos sanctificemur per sanctum sacrificium. *Vivificas.* Vivificatur sancta oblatio panis et vini, quatinus divinis mysteriis acceptis, vita æterna tribuatur fidelibus. Bona scilicet Dni creaturæ, quæ nobis largiuntur, sanctificata sunt, quia nos sanctificant. Vivificata: per quæ prestatur vita beata. Benedicta: per quæ benedictio corporis et sanguinis datur nobis. *Per ipsum, et cum ipso, et in ipso, est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus sancti omnis honor et gloria.* Est honor et gloria Patri, sed cum Filio, per quem omnia creavit, cum quo cuncta cæpit facere, et in quo sunt omnia

perfecta. Honor et gloria est Patri, et Filio, sed cum Spiritu sancto, per quem vivificatur, et sanctificatur, quæ ex ipso, et per Filium facta noscuntur. *Per omnia sæcula sæculorum.* Sæcula sæculorum dicuntur, sicut sancta sanctorum; hoc est, per æterna sæcula. Per quem vivit, et regnat Pater, vivit, ac regnat Filius, vivit, et regnat Spiritus sanctus. *Amen,* id est vox fidelium, et credentium in trinitatem et unitatem. Amen hebreum est, quod ab aliquibus interpretibus interpretatur vere et fideliter, ab aliis, vere fiat.

Oremus, præceptis salutaribus moniti. Præceptis enim salutaribus, id est, Dni Salvatoris, qui nos sine nostris meritis salvavit, moniti sumus; ipso attestante discipulis suis: sic enim orabitis: *et divina institutione formati audemus dicere.* Si vero ejus monitis et divina institutione formati fuerimus, recte dicere audebimus nobis ab ipso prædictam orationem subsequentem. *Pater noster, qui es in cælis.* Hæc vox libertatis est. Patrem invocamus, qui nos creavit, quia omnes ab uno creati sumus Deo. *Sanctificetur nomen tuum.* Num quod non semper sanctificatum fuit nomen Dni, oramus, ut in nobis sit sanctificatum nomen ejus. *Adveniat regnum tuum.* Regnum Dei semper fuit. Oramus, ut in nobis non regnet diabolus, neque vitia, sed regnum Dei sit in nobis. *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra;* ut efficiatur voluntas Dei in nobis in timore consummemur angelorum, ut simus in societate, nos terreni, supernorum civium. *Panem nostrum cottidianum da nobis hodie,* id est panem supersubstantialem, de quo pane Dns dixit: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi, ut de sancto altari reficiamur corpore Xpi. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Ecce remissionem dicimus, quod in Evangelio Dns dicit: Si non remiseritis peccata hominum, nec Pater cælestis dimittet peccata vestra. *Et ne nos inducas in temptationem, ne nos dimittas incidere in temptationem diaboli. Sed libera nos a malo,* a diabolo, et malis hominibus.

Libera nos quæsumus Dne ab omnibus malis præteritis, præsentibus, et futuris. Et hoc etiam nobis postulandum, et supplici prece omnipotens Deus a nobis exorandus est, ut nos a præsentibus, id est nunc instantibus malis eripiat, et secundum suam largifluam misericordiam a præteritis, ne ad illa referamur, liberet: et a futuris ipso auxiliante secernat, qui est agnitor præsentium, præteritarum, futurarumque rerum. *Et intercedente pro nobis beata et gloriosa semper Virgine Dei genitrice Maria, et sanctis apostolis tuis Petro et Paulo, atque Andrea.* Da propitius pacem in diebus nostris, ut ope misericordiæ tuæ adjuti, et a peccato sumus semper liberi, et ab omni perturbatione securi. Beata ergo Dei genitrix, quæ meruit virgo esse in partu, virgo post partum, primum humillima postulatione imploranda est, ut ipsa intercedat pro nobis ad Patrem, Filiumque, ex se secundum carnem natum. Postque De-

apostoli Petrus et Paulus atque Andreas primi ecclesie doctores sunt flagrandi, ut ipsis intercedentibus, pax in diebus nostris Christo propitio delur nobis, ut misericordiae suae auxilio circumdati, mereamur esse ab his liberi, et ab omni perturbatione noxia corpus, et sanguinem Xpi sumamus securi, quia non nostra virtute speramus nos ab hisdem liberari, sed magis credimus per illorum intercessionem salvari. *Per Xpm Dnm nostrum. Et reliqua.* Hæc quoque redemptio ac liberatio per Xpm Dnm nostrum, qui cum Patre vivit et regnat in sæcula sæculorum esse debet, quia per ipsum et cum ipso et in ipso facta sunt omnia, sine quo factum est nihil, in quo vivimus, movemur, et sumus.

Deinde Sacerdos pacem populis habendam denuntiat dicendo: *Pax Domini sit semper vobiscum.* Et clerus, et plebs in eadem concordia respondendo subjungit: *Et cum spiritu tuo.* Dignum etenim est, ut post tanti sacramenta celebrata mysterii, et post corpus, et sanguinem Dni nostri Jesu Xpi consecratum, pax accepturis prænuntietur, qua ipso est, quem sumimus, pax nostra, qui fecit utraque unum, ipso attestante discipulis: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et iterum: *Pacem habete intra vos.*

Post pacem autem omnibus fidelibus in ecclesia Dei peractam, juste illius corpus, et sanguis a dignis percipitur, qui est pax vera, et in quo falli non potest. Quia a non nisi pacificis, et in concordia manentibus Corpus et Sanguis Dni nostri Jesu Xpi digne percipitur, Scriptura attestante: *Quicumque comederit Carnem Dni, et biberit ejus Sanguinem* **C** *injuste, judicium sibi manducat, et bibit.*

Agnus Dei vero, dum Corpus, et Sanguis Xpi sumitur, a clero modulando decantatur, quia ipse

A est verus agnus sine macula Joanne dicente *qui tollit peccata mundi.* Et dum ipse a fidelibus percipitur, dignum est, ut communio sacramenti modulationis lenitate aures accipientium mulceat, ut ociosa quæque minus recordari, ac eis delectari ad hanc vocem intenti valeant, cordaque eorum ad compunctionem ejus amoris, quæ accipiunt, excitentur.

Deinde orationes a sacerdote sacrae communionis peraguntur, et benedictio super populum, ut a nobis digne percepta stabiles in fide, et mundo corde maneamus, et nobis salutem animarum et corporum habere credamus. Per Dnum nostrum Jesum Xpm, qui cum Patre vivit, et regnat Deus una cum Spiritu sancto in sæcula sæculorum amen. Deinde a diacono populo pronuntiatur dicendo: *Ite missa est.* Missa enim dicitur, eo quod tempore sacrificii catecumeni foras mittuntur, Postea vero a clero respondetur: *Deo gratias,* quia in hujus Missæ celebratione Augustino attestante; primum fiunt obsecrationes, deinde orationes, et interpellationes, nec non gratiarum actiones. Obsecrationes namque, id est, præcationes dictas accipimus, quas facimus in celebratione sacrificiorum, antequam illud, quod in Dni mensa est, incipiat benedici, quam totam petitionem fere omnis ecclesia Dominica oratione concludit. Orationes aguntur, dum sancta oblatio benedicitur, et ad distribuendum præparatur. Interpellationes vero, sive ut aliqui codices habent, postulationes fiunt, cum populus benedicitur. Tunc enim antistites velut advocati susceptos suos per manus impositionem misericordissimæ offerunt potestati. His enim paractis, et participato tanto sacramento gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam verbis ultimam commendavit Apostolus.

KALENDARIA ET MARTYROLOGIA ANTIQUA

(Apud Marten. *Ampl. Collect.* et Zaccaria *Antiquit. medii ævi.*)

KALENDARIUM FLORIACENSE

(Apud Marten. *Ampl. Collect.*, tom. VI, pag. 649.)

JANUARIUS.

Kal. Januariæ. CIRQUAGISIO DOMINI.
VIII. Idus. EPIDEMIA DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.
IV. Idus. Natale beati Pauli primi eremiti.
Idus. Jan. Depositio Hilarii Pictaviensis.
XIX. Kal. Februar. Natale S. Felicis.
XVII. Kal. Natale S. Marcelli.
XVI. Kal. Depositio S. Antonii.
XV. Kal. Natale S. Priscæ.

D XIII. Kal. Natale S. Sebastiani.

XII. Kal. Natale S. Agnes de passione.
XI. Kal. Natale S. Vincentii.
V. Kalend. Natale S. Agnes de nativitate.

FEBRUARIUS.

IV. Nonas. Purificatio B. Mariæ.
II. Nonas. Antiochodori depositio corporis S. Alexandri papæ. *Fidicula.*
Nonas Febr. Natale S. Agathæ.